

Lokal tillväxt – möjligheter och begränsningar i en global värld

- Fallet Dals-Ed

Jenny Andersson

Abstract

When discussing local development attention is often given to the problems involved. Factors like decreasing population and inadequate infrastructure are two examples. Local politics has, however, lately been argued to have possibilities to affect its own development and its chances to achieve growth. Some of the most important factors from this debate are to make a community attractive for people and companies, committed leadership, the local business world with entrepreneurialism and a good business climate. These factors serve as a starting point for this discussion where focus is on the possibilities to achieve growth on the local level and the politics that is used for this purpose.

To illustrate the chances to affect local growth I apply the theoretical perspective of regime theory and thereby examine the governing coalitions “power to” govern and not “power over” as the earlier theoretical perspectives in the area. The study is carried out with the qualitative method of a case study with the example of Dals-Eds municipality.

Keywords: local development, growth, attractivity, business world, Dals-Ed

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning	1
1.1.1	Bakgrund och förförståelse.....	2
1.2	Metod.....	3
1.2.1	Kvalitativ metod - fallstudie	3
1.2.2	Operationalisering	3
1.3	Material.....	4
1.3.1	Primära källor – kvalitativa intervjuer.....	5
1.4	Disposition.....	6
2	Teoretisk diskussion.....	7
2.1	Regimteori	7
2.1.1	Vad är en regim?.....	8
2.1.2	Den informella politiken.....	8
2.2	Den lokala ekonomin som utmanade.....	9
3	Politikens förändring och dess lokala påverkan	11
3.1	Den regionala nivån – Västra Götalandsregionen	11
3.2	Den nationella nivån – Statens regionalpolitik.....	12
3.3	Den internationella nivån - Globalisering	14
4	Den lokala politikens honnørsord applicerade på Dals-Ed.....	15
4.1	Attraktivitet.....	15
4.1.1	Utbildning och befolkning.....	15
4.1.2	Turism och boende	16
4.2	Ledarskap.....	17
4.2.1	Engagemang och handlingskraft	18
4.2.2	Att skapa ett rykte och vara ambassadör	19
4.3	Lokalt näringsliv.....	19
4.3.1	Vikten av lokala företag	20
4.3.2	Entreprenörskap.....	20
4.4	Företagsklimat	21
4.4.1	Att skapa gynnsamma förutsättningar	21
4.4.2	Korta beslutsvägar och enighet bland politiker	22

5	Dals-Eds tillväxtpolitik	24
5.1	Nuläge – Vändningen som lett till stabilitet	24
5.2	Vision – ”Kommunen som vill lite mer”	25
5.3	Framtid – Mål och framtidstro.....	26
6	Slutdiskussion	27
7	Referenser	30

1 Inledning

Politiken anses ha förändrats både regionalt, nationellt och internationellt under de senaste åren och globalisering och tillväxttänkande dominerar ofta dagens utvecklingsdiskussioner. Samhällen blir mer sammanflätade och vi påverkas idag av beslut som tas långt ifrån oss och inte sällan känns det som om vi saknar möjlighet att påverka (Jönsson et al, 2001:11f). Samtidigt har dock intresset för lokal ekonomi och lokala lösningar ökat (Forsberg, 2004:125ff).

Genom att anta ett regimteoretiskt perspektiv flyttas fokus från tidigare teoribildningarnas betoning på ”makt över” till ”makt att” förändra och styra. En regim definieras som ”the informal arrangements by which public bodies and private interest function together in order to be able to make and carry out governing decisions” (Stone, 1989:6). Kapacitet att agera, de aktörer som gör det och förhållandena dem emellan är således utgångspunkten i denna teoriinriktning. Man kan därmed, enligt detta synsätt, med politikens hjälp påverka och styra utvecklingen (Stone, 1989:179).

Dals-Ed är en kommun i norra Dalsland som vid första anblick präglas av ”typiska” landsbygdsproblem och som därmed, ur tidigare teoretiska perspektiv, har få förutsättningar att lyckas. Man har dock haft en relativt framgångsrik utveckling och uppnått tillväxt, 2003 placerade sig kommunen exempelvis på andra plats i den nationella tillväxtligan (Affärsvärlden, 031007). Jag anser det därmed intressant att undersöka vilken politik man har på lokal nivå idag för att skapa en positiv utveckling.

1.1 Syfte och frågeställning

Mitt *syfte* är att diskutera tillväxtens lokala dimension. Fokus är därmed på vad man kan göra själva på lokal nivå för att utvecklas och uppnå tillväxt. Det är nödvändigt att diskutera de specifika förutsättningar och medel man har lokalt, vilket påverkas av omvärlden, men utgångspunkten är att man ändå lokalt, med politikens hjälp, kan föra egna utvecklingsstrategier för att nå tillväxt. Den politik man har för att uppnå tillväxt och för framtiden är således inriktningen på denna uppsats. Jag har valt att undersöka och illustrera denna problematik i en konkret politisk gemenskap, Dals-Eds kommun.

Min *frågeställning* är således enligt följande:

- *Vilka faktorer påverkar de lokala tillväxtmöjligheterna och vilken politik har man lokalt idag för att skapa en positiv utveckling?*

Grundfrågan i arbetet är att undersöka villkoren för politiskt arbete idag. Vilka möjligheter finns för att, via politisk organisering, påverka samhällsutvecklingen? Min utgångspunkt är att det finns ett visst utrymme, man kan genom politiskt arbete åstadkomma förändringar. Avsikten är därför att i den specifika politiska gemenskapen, Dals-Eds kommun, sätta empirin i fokus och studera hur politisk organisering praktiskt går till. Hur man aktivt arbetar för att uppnå tillväxt är det väsentliga, snarare än vem som har den formella makten eller hur beslut tas.

Diskussionen förutsätter att man utgår ifrån att flera policyområden flyter samman, det är således nödvändigt att anta ett helhetsperspektiv. De problem, men även möjligheter, som finns inom olika områden är relaterade till varandra. Exempelvis är avsaknaden av en tillfredsställande infrastruktur ett utvecklingsproblem som får effekter inom ett flertal områden. Ämnet spänner även över flera olika diskussioner, exempelvis glesbygdsproblematik och regionalpolitik samt internationalisering.

1.1.1 Bakgrund och förförståelse

Bakgrunden till uppsatsen, varför jag har valt detta ämne och just detta enskilda fall, är av stor vikt för forskningsprocessen. En första avgränsning jag gjort är valet av politikområde. Jag har valt att fokusera på den lokala politiken eftersom det är ett aktuellt ämne som uppmärksammas mer och mer, detta trots eller kanske på grund av fokuseringen på internationella förhållanden och globalisering. Jag anser också att det är ett intressant ämne, exempelvis kan grannkommuner utvecklas olika vilket gör det väsentligt att söka efter lokala faktorer som kan vara avgörande för om en kommun utvecklas framgångsrikt eller stagnerar. Att man lokalt kan arbeta för att påverka sin situation är något som fått ökad betydelse, man kan inte längre vara passiv och förlita sig på andra utan man får ta egna, lokala initiativ. Att jag har valt just Dals-Eds kommun har ett samband med hur man i kommunen hanterat möjligheterna att utvecklas genom lokala initiativ. Jag har märkt att Dals-Eds kommun har uppmärksammat de senaste åren för sina framgångar även utanför den lokala kontexten. Bilden av Dals-Eds kommun som framgångsrik förstärktes när jag började söka information om lokal utveckling. Jag tycker därför att det är intressant att undersöka närmare vad som varit av vikt i detta fall samt hur man arbetar för att gå vidare mot framtiden.

När ett vetenskapligt problem formuleras utgår forskaren alltid medvetet eller omedvetet från en viss specifik *förförståelse*. Ulf Bjereld m.fl. anser i boken "Varför vetenskap?" att forskning utan förförståelse är en omöjlighet och menar med förförståelse "i ljuset av vad som redan är känt eller kunde förväntas" (2002:14). Det vetenskapliga problemet blir således skillnaden mellan forskarens förförståelse och verkligheten som den uppfattas. I en empirisk analys beskrivs, förklaras och förstås verkligheten av forskaren. Jag är medveten om att min roll i forskningsprocessen kan påverkas av det faktum att Dals-Ed är min hembygd. En negativ aspekt kan vara eventuella svårigheter att förhålla sig objektiv men det finns också positiva vinster då kunskapen och tillgänglighet till material är större.

1.2 Metod

Det tillvägagångssätt som används för att genomföra ett arbete, *metoden*, påverkar bl.a. vilket material som tas fram, hur teorin appliceras på det framtagna materialet och hur forskningsresultatet presenteras (Lundquist, 1993:95). Jag har valt att genomföra min frågeställning med hjälp av den kvalitativa metoden där undersökningen baseras på empiri med ett konkret fall som exempel.

1.2.1 Kvalitativ metod - fallstudie

Min ambition är att ge en helhetsbild av det valda problemområdet och således öka förståelsen av de processer och sammanhang som innefattas. Därmed anser jag att den *kvalitativa metoden* är bäst lämpad för min undersökning. I en undersökning av det kvalitativa slaget går man nämligen på djupet och koncentrerar sig på ett fåtal undersökningsenheter (Lundquist, 1993:104). Av resursskäl och genom behov att kunna överblicka informationen leder uppläggningsenheten av undersökningen till en koncentration av några få enheter (Holme et al, 1997:79). Jag har därför valt att fokusera min undersökning på de "honnörsord" som går att utröna ur debatten om lokal tillväxt: attraktivitet, ledarskap, lokalt näringsliv och företagsklimat samt de lokala uppsatta målen, prioriterade områdena och visionerna för utvecklingen.

För att diskutera tillväxt på lokal nivå och problematiken kring den anser jag att det görs mest konkret genom att gå på djupet i ett enskilt exempel, en *fallstudie*. Fallstudien är den vanligaste förekommande formen av kvalitativa undersökningar och används för att förstå ett fenomen och sätta det i sitt sammanhang (Lundahl et al, 1999:187). Det faktum att man har olika strategier i olika kommuner, olika förutsättningar och man har drabbats olika hårt av effekter utifrån gör att jag anser att det är intressant att undersöka det enskilda fallet. Detta för att mer ingående kunna studera vilken strategi man har, hur man har lyckats och hur man därifrån går vidare.

Orsakerna till varför man väljer ett fall kan vara flera. Det handlar ofta om ett typiskt fall, det kan vara avvikande t.ex. särskilt framgångsrikt eller särskilt problematiskt (Lundahl et al, 1999:191). Jag har valt Dals-Ed för att kommunen kan anses avvika från utvecklingsmönstret bland små landsbygdskommuner. Kommunen har utvecklats trots att man har sämre förutsättningar än många andra platser. Fallet används i undersökningen för att illustrera de faktorer som ligger inom det lokala makten att påverka för att skapa tillväxt mer generellt.

1.2.2 Operationalisering

Den teoretiska utgångspunkt som valts är centralt för hur forskningsarbetet genomförs, vad som synliggörs, och är det perspektiv utifrån vilket informationen insamlas och behandlas (Lundquist, 1993:122). Min teoretiska utgångspunkt

kommer att diskuteras mer utförligt i nästa avsnitt men bör ändå nämnas redan nu eftersom det påverkar hur jag genomför min uppgift.

Om jag skulle välja att undersöka formellt vem som styr och hur beslut tas skulle jag förmodligen finna få förutsättningar eller möjligheter för lokal utveckling idag, speciellt på landsbygden. Om jag istället utgår ifrån att den lokala ekonomin och politiken också påverkas av andra faktorer och utgår ifrån ett perspektiv som uppmärksammar "power to" och handlingskraft i det lokala ser utvecklingsmöjligheterna genast större ut. Jag har därmed valt en regimteoretisk utgångspunkt. Min ambition är inte att, med min undersökning, utveckla teorin utan istället att med dess hjälp synliggöra de avgörande faktorer som bidrar till tillväxt på lokal nivå idag, s k teorianvändning.

En del av forskningsprocessen är att formulera teorins begrepp så att de blir instrumentella vid urvalet av material, s.k. *operationalisering* (Lundquist, 1993:99). En operationell definition av ett begrepp anger vilka operationer som skall utföras eller vilka preciserade kriterier som skall vara uppfyllda när forskaren tar ställning till huruvida ett empiriskt fenomen faller in under begreppet (Bjereld et al, 2002:108f). För att operationalisera regimteorin koncentrerar jag min undersökning kring kapaciteten att agera, de aktörer som gör det samt förhållandena mellan dem som möjliggör det gemensamma arbetet (Stone, 1989:179).

1.3 Material

I forskningsprocessen analyserar forskaren verkligheten genom ett material som omfattar ett urval av verkligheten. Materialet som står forskaren till förfogande utgör således en begränsning för forskarens möjligheter att lösa det uppställda problemet. Viktigt är därför den källkritiska granskningen, både av forskaren och läsaren, samt frågor som vad för slags material som använts, vad det säger, hur det använts och om det finns annat bättre material (Lundquist, 1993:107).

Generellt har jag valt ut material om och av organisationsformer som har anknytning till lokal verksamhet, och specifikt Dals-Ed. För den teoretiska utgångspunkten har jag använt böcker av främst Clarence Stone men även presentationer av teoriinriktningen i böcker av David Judge m.fl. och Peter John har använts. Material om lokal tillväxt har till stor del hämtats från Nutek, Verket för Näringslivsutveckling, ARENA för tillväxt¹ samt SOU 2004:126 "Vänd på kuttingen! Tillväxt- och utveckling i ett nytt perspektiv". För att diskutera omvärldsfaktorer har jag utgått från Västra Götalandsregionens utvecklingsstrategi och tillväxtprogram, Fyrbodals tillväxtprogram, Riksrevisionens material samt böcker om internationella faktorer som globalisering. För att belysa Dals-Eds lokalpolitik och utveckling har jag använt

¹ ARENA för tillväxt är ett samarbete mellan offentliga och privata aktörer som arbetar för att stimulera till ökad tillväxt på lokal och regional nivå (www.arenafortillvaxt.se).

Dals-Eds kommuns omvärldsanalys, kommunens program och prioriterade mål och visioner som man själva arbetat fram.

Det har varit nödvändigt, och möjligheten har funnits, att samla in eget material för att genomföra undersökningen. Detta har varit av vikt dels för att det finns lite tryckt material och dels för att det krävs primärmaterial för att fånga uppfattningarna hos aktörer i dessa frågor. Det skriftliga underlagsmaterialet och det empiriskt insamlade materialet har utgjort en ram för och kontrollerat varandra.

1.3.1 Primära källor – kvalitativa intervjuer

Att jag valt en kvalitativ metod avspeglar sig också i materialet som används i undersökningen. Eftersom jag har valt att gå på djupet i ett fall har jag, för att få ett fullgott material, även själv samlat in material i form av kvalitativa djupintervjuer (Lundquist, 1993:104). Kvalitativa intervjuer utmärks bland annat av att man ställer enkla och raka frågor och på dessa enkla frågor får man komplexa, innehållsrika svar (Trost, 1997:7). För att minimera min närvaro och undvika att styra de som intervjuats har jag valt att samla in informationen under så vanliga samtal som möjligt där informationskällan har haft stor frihet att själv utforma sin egen uppfattning. Insamlingen av information är alltså avpassad efter informatörens egen situation (Holme et al, 1997:82).

Frågeställningens karaktär gör att intervjupersonerna måste vara väl insatta och initierade på området, något som ofta kallas elitintervjuer (Stenelo, 1984:29ff i Broman, 2001:13). För att sätta Dals-Ed i ett sammanhang och få inblick i hur kommunen betraktas i andra sammanhang har jag valt att intervjua verksamma inom Västra Götalandsregionen, Kommunförbundet Fyrbodals, Kommunalförbundet Dalsland samt Nutek. Deras namn och arbetstitel anges i referenserna. Jag har valt att intervjua dessa personer över telefon av resursmässiga skäl, de befinner sig på spridda ställen över landet. Jag anser inte att det har någon större effekt på resultatet av intervjuerna.

De jag har intervjuat lokalt i Dals-Eds kommun har jag träffat i person dels för att få en större inblick och dels för att möjligheten fanns. Jag har träffat Rune Forsdahl som är kommunalråd och ordförande i kommunstyrelsen, Peder Koldéus som är kommunchef och ansvarig för näringsliv samt Christian Nilsson som arbetar med bl.a. näringslivsfrågor. Jag har dock inte intervjuat företagsledare i kommunen. Detta dels av resursmässiga skäl och dels för att Svenskt näringslivs undersökning om företagsklimat samt Dals-Eds omvärldsanalys har genomfört undersökningar bland företagare i kommunen och deras inställning. Jag anser därmed inte att något nytt skulle ha framkommit om jag hade gjort en liknande undersökning.

1.4 Disposition

Den röda tråden i min uppsats är tillväxt på lokal nivå. Jag lägger tyngdpunkten på de faktorer som kan vara avgörande för en Orts framgång och illustrerar detta med det utvalda fallet Dals-Ed. Således applicerar jag de vanligast förekommande faktorer jag kunnat utröna ur debatten om lokal utveckling på mitt fall samt diskuterar den politik man för i kommunen, vad man prioriterar samt vilka visioner man har för framtiden.

I det inledande kapitlet diskuteras den teoretiska utgångspunkten samt de begrepp som kommer användas senare i analysen. Även om tyngdpunkten i arbetet ligger på de lokala initiativen anser jag det nödvändigt att sätta Dals-Eds i ett större sammanhang och diskutera politikens förändring. Detta görs således i kapitel 3 där den politik som möter det lokala, här Dals-Ed, på regional, nationell och internationell nivå diskuteras. De nästkommande två kapitlen innefattar de huvudsakliga analysavsnitten där den lokala politiken är i fokus. Här analyseras den lokala utvecklingens viktigaste begrepp: attraktivitet, ledarskap, lokalt näringsliv och företagsklimat med Dals-Ed som exempel. Därefter analyseras kommunens egen politik med visioner och mål för utvecklingen, vilka områden man prioriterar och hur man ser på framtiden. Avslutningsvis problematiseras min frågeställning och den tidigare analysen i en slutdiskussion.

2 Teoretisk diskussion

Ett arbetes teoretiska utgångspunkt är, som inledningsvis diskuterats, av stor vikt för genomförandet av uppgiften. Jag har valt att använda den teoretiska inriktningen regimteori och kommer att använda den för att undersöka och förstå de faktorer som kan påverka de lokala tillväxtmöjligheterna. Debatten om politik på lägre nivåer har tidigare varit dominerad av elit- och pluralistisk teori. Dessa anses dock, ur ett regimteoretiskt perspektiv, försumma vikten av hur policy-skapande går till genom att vara fokuserade på social kontroll. Detta illustreras i Clarence Stones studie, en av regimteoriens förespråkare, där intresset är riktat just till hur policy skapas och implementeras snarare än att försöka identifiera vem som har makten (Russel, 1991:634). Genom att anta detta bredare perspektiv kan politikens förändring från government till governance, en mer informell politik, illustreras samt den styrande koalitionens kapacitet eller ”makt att” agera snarare än deras ”makt över” (John, 2001:40). Uppmärksamheten riktas därmed från frågan om ’who rules’ med dominans och underordning till hur allmänna frågeställningar uppnås och speciellt hur långsiktiga och effektiva styrande koalitioner konstrueras och bibehålls (Judge et al, 1995:6). Jag anser därmed att regimteoriens lokala perspektiv, dess fokus på skapande av policy samt samverkan mellan offentligt och privat gör att teorin på ett förtjänstfullt sätt kan användas för att förstå dagens lokala utvecklingspolitik.

2.1 Regimteori

Regimteori har funnits med i studier av urban politik från mitten av 1980-talet och är därmed, i förhållande till de tidigare perspektiven, en relativt ny teoretisk kraft. Den saknar således den omfattning av empiriska arbeten som de övriga teoriinriktningarna har runt sig. Men genom att erbjuda ett nytt angreppssätt för att studera lokal politik och makt är den ändå av vikt (Stoker, 1995:54). Tilläggas bör att regimteori inte tillhandahåller ett totalperspektiv att se världen genom, det är ingen s.k. ”grand theory”, utan en teori på ”andranivå” (Stone, 1998:2). Regimteori har uppkommit i USA men för att undersöka och försöka förstå de förändringar vi möter i Europa har man ändå vänt sig till denna teori. Relevansen av teorin i Europa har diskuterats men eftersom den europeiska politiken anses ha blivit alltmer lik den i USA, mer orienterad till att svara på marknaden, anses den vara användbar även här (John, 2001:43).

2.1.1 Vad är en regim?

Ur ett regimteoretiskt perspektiv är det, som nämnts tidigare, inte nog att identifiera de politiska ledarna och hur den offentliga sektorn formellt är organiserad. Detta eftersom personer och organ inte verkar på egen hand, speciellt inte på lokal nivå där den formella makten är mindre än på exempelvis statlig nivå (John, 2001:41). Regim är teorins viktigaste begrepp och bör därmed definieras. Begreppet har använts för att beskriva de långsiktiga informella nätverk som styr USA:s städer och definieras av Clarence Stone som "the informal arrangements that surround and complement the formal workings of governmental authority" (1989:3). Stone poängterar att definitionen har tre viktiga element: kapacitet att göra något, ett antal aktörer som gör det och ett förhållande mellan aktörerna som möjliggör dem att arbeta tillsammans (1989:179).

Social produktion i ett komplext samhälle är fokus i Stones resonemang och den viktiga makthandlingen är därmed kapacitet att ge ledarskap och förmåga att agera. Makt innefattar i detta perspektiv aktörer och institutioner som får och ger kapacitet att agera genom att deras resurser, färdigheter och intentioner sammanfogas i en långsiktig koalition, en regim (Stoker, 1995:69). Regimer ter sig därmed olika beroende på medlemmarna i den, deras förmåga till personligt ledarskap samt deras särskilda synpunkter i policy frågor. Att regimen förändras över tid anses vara en nödvändighet för att möta pressen från dess ekonomiska, sociala och politiska omgivning (John, 2001:41). Regimen ger medlemmarna större makt tillsammans än vad de haft om de hade försökt var och en för sig men begränsar i vissa avseenden deras individuella handlingsfrihet. Tilläggas bör dock att en regim inte endast ansvarar för ekonomisk utvecklingspolitik utan även för policy av annat slag som exempelvis utbildning och välfärd (Stone, 1998:8).

2.1.2 Den informella politiken

Governance är ett begrepp som, de senaste 10-15 åren, har uppmärksammats alltmer och kommit att ersätta det tidigare government. Enligt Stone handlar governance om att möta förändringar och samla resurser för att genomföra lokala ansträngningar, governance är således avsiktliga aktiviteter. Dessa aktiviteter följs dock av oväntade sidoeffekter som i sin tur kräver avhjälpande aktioner. Vem som är eller inte är med i den styrande koalitionen spelar därmed roll för vilka avhjälpande aktioner som genomförs (Stone, 1998:9). En regim kompenserar således för de svagheter som finns i de politiska myndigheterna och uppmärksammar oss på hur en styrande koalition hålls samman samt vilka skillnader det gör för utvecklingsagendan. Att detta är en viktig aspekt visar Stone i sin studie av Atlanta där den styrande koalitionen genomförde radikala policies som svar på de snabba sociala förändringar som pågick (John, 2001:41f). Ett resonemang av detta slag leder så småningom till en diskussion om andra alternativa arrangemang och vad de skulle kunna tänkas ge. Det bör dock tilläggas att man inte anser att det finns någon enkel formel för hur man bäst uppnår ekonomisk tillväxt (Stone, 1987:16ff).

Hur kan då regimteorin användas? Regimteorin tillhandahåller i första hand begrepp som kan användas för att studera förändringar. De informella mönstren i en styrande koalition hamnar i fokus, man kan således identifiera hur politisk makt används lokalt för att möta de snabba förändringar man ställs inför. Att studera en regim är att ge en beskrivning av den alltmer framkommande formen av governance och därmed en indikation på vad som kan komma i framtiden. Enligt Peter John är teoriinriktningen användbar då ”regimteori tillhandahåller ett knippe koncept för att analysera förändringarna, beskriva möjliga kausala förhållanden och föreslå vägen att utvärdera governance” (2001:43, min översättning).

Liksom andra teoribildningar har också regimteorin utsatts för kritik. Exempelvis för att inte anses vara tillräckligt bekymrade över att man lokalt påverkas utifrån bl.a. av global kapitalism (Stone, 1998:1). Regimteorin förnekar dock inte att det finns påverkan utifrån, Stone anger att man lokalt handlar vid sidan av och genom andra intressen (Stoker, 1995:54). Exempelvis finns det strukturella gränser när lokala tjänstemän gör sina val men lokala beslutsfattare följer inte endast vad som initieras från nationell nivå. Man tolkar, agerar och applicerar det på lokala förhållanden. Regimteorin avser inte att förneka att man lokalt begränsas av strukturen men att omständigheterna varierar och så gör också det som de lokala aktörerna gör av dessa förutsättningar (Stone, 1987:16). Regimteorin har ambitionen att öka medvetenheten kring hur lokal politik fungerar och hur den gör skillnad. Teorin ger således politik en betydelse och uppmärksammar ansvar (Stone, 1987:18).

2.2 Den lokala ekonomin som utmanade

I detta arbete är fokus på det lokala politiska arbetet för att påverka samhällsutvecklingen med avsikten att uppnå tillväxt. Tillväxt som lösning på de utvecklingsproblem som finns lokalt och nationellt har kommit att förespråkas alltmer. Varför tillväxt har blivit något av ett ledord är omdebatterat men relateras ofta till kostnaderna för välfärdssystemet. Genom att betala välfärdssystemet med stigande inkomster undviks de konflikter och politiska spänningar som hänger samman med omfördelning av skatter som annars tillämpas (Abramovitz 1995 i Herlitz, 2004:11). Vad innefattas i begreppet tillväxt? Med tillväxt åsyftas oftast ekonomisk tillväxt² men kraven på begreppet har ökat i dagens diskurs. Målet är numera också att uppnå en balanserad långsiktigt tillväxt som är hållbar utifrån ekologisk och social hänsyn (ARENA2, 2000:2).

Tillväxt är således målet, det man vill uppnå, men frågan är hur det ska göras. Debatten om utveckling är idag ofta koncentrerad kring starka regioner, ofta

² Den klassiska definitionen av tillväxt är det kvantitativa måttet på ekonomisk tillväxt Brutto National Produkt, BNP. Genom att öka produktionen eller producera på ett mer effektivt sätt ökar också värdet av den samlade produktionen av varor och tjänster (ARENA2, 2000:2).

storstadsregioner, som de enda områden där tillväxt kan åstadkommas i en global ekonomi. Att anta ett lokalt perspektiv och argumentera för lokal ekonomi som begrepp kan därmed anses utmana det dominerande tanke- och handlingsmönstret bland dagens beslutsfattare. Det lokala perspektivet har dock uppmärksamats alltmer, bl.a. skriver Nutek³ att ”endast den utveckling som är lokalt förankrad har förutsättningar att bli beständig” (Herlitz, 2004:14).

Att tala om en renodlad lokal ekonomi är dock svårt, ingen ekonomi är bara lokal. Att endast se lokal ekonomi som en mindre bit av en regional eller nationell ekonomi är dock inte heller tillräckligt. Vad är då lokal ekonomi? Enligt Johannisson i Nuteks bok ”Lokal ekonomi för hållbar tillväxt” är det ett sätt att se hur människor och samhällen organiseras och ”genom att synliggöra den särskilda identitet som varje plats har och med människors insikt om detta genereras kunskap som ligger till grund för utveckling” (2004:27). Den lokala ekonomin har många fördelar, det finns överblickbarhet, möjligheter till inflytande och man syftar till uthållighet. I de lokala samhällena är ekonomin ett medel, inte ett mål i sig. Människors engagemang i sina omedelbara omgivningar har visat sig vara en växthuseffekten för tillväxt såväl som för hållbar utveckling, entreprenörskap och socialt kapital (Kjellberg et al, 2004:99).

³ Nutek, Verket för Näringslivsutveckling, ansvarar för frågor om det entreprenöriella Sverige och behandlar därmed de mjuka tillväxtfrågorna, hur människor tänker (värderingar och attityder till tillväxt) och hur människor agerar tillsammans för att driva tillväxt (samverkan) (Christensen, 2004:17).

3 Politikens förändring och dess lokala påverkan

Att initiativ som tas i det lokala samhället görs i en rådande samhällslig kontext och inte i en avgränsad värld kan inte förnekas. Omvärlden och dess förändringar påverkar således den lokala politiken (Herlitz, 2004:15). Även regimteorin, som är inriktad på möjligheten att lokalt påverka utvecklingen, håller med om detta. Man anger att många förhållanden inte är ämne för kontroll, speciellt inte på lokal nivå. Clarence Stone anser, med vissa förbehåll, att resultat inte endast är en fråga om val (1987:17). Det är därmed nödvändigt att sätta det lokala i relation till utveckling och förhållanden inom andra politikområden. Utgångspunkten i följande kapitel är således hur möjligheterna att styra eller påverka utvecklingen lokalt påverkas av politik på regional, nationell och internationell nivå vilket illustreras med Dals-Ed som exempel.

3.1 Den regionala nivån – Västra Götalandsregionen

Den regionala nivån har ökat i vikt i Sverige, man har medvetet skapat administrativa regioner som övertagit ansvaret för regional utveckling samt hälso- och sjukvård. En av dessa är Västra Götalandsregionen som bildades den första januari 1999 genom en sammanslutning av tre län i västra Sverige. Regionen omfattar 49 kommuner, däribland Dals-Ed (Jonhäll, 2004:24ff). Av regionens verksamhet är det regionala utvecklingsarbetet och dess lokala påverkan av intresse här. Inledningsvis bör därmed diskuteras vad som inbegrips i begreppet regional utveckling. När Matilda Broman, doktorand på Statsvetenskapliga institutionen i Lund, intervjuade aktörer på den regionala arenan i Sverige fann hon en tvetsamhet bland dessa vad gäller innebörden av begreppet. Området ansågs vara komplext, ”det är allt och inget” (Broman, 2001:7). Detta kan också anses avspeglas i Västra Götalandsregionens strategi och mål för den regionala utvecklingen. Exempelvis har den långsiktiga visionen ”Det goda livet”⁴ tre dimensioner, fyra generella perspektiv och fem fokusområden (www.vgregion.se). Bland de aktörer jag intervjuat går åsikterna om den lokala påverkan av regionens utvecklingsprogram isär. Jan Hallberg, moderat ledamot i regionfullmäktige, som var med och arbetade fram den första regionala

⁴ Denna antogs av regionfullmäktige den 5 april 2005 och ersatte den tidigare Regionala Utvecklingsstrategin (RUS) (www.vgregion.se).

utvecklingsstrategin anser att programmen i slutändan, genom att man täcker in allt, inte blir någonting. Hallberg tror inte heller att de har någon betydelse eller utnyttjas lokalt (2005). I Dals-Ed anger man dock att det är bra att programmen är breda eftersom de är kopplade till det regionala utvecklingsanslaget. Programmen styr således var pengarna går och genom en allmän formulering kan man innefatta fler projekt. Lokalt anges att man därmed i stort sett kan välja vilken sorts projekt man vill (Möller, 2005, Koldéus, 2005, Nilsson, 2005).

Samverkan mellan kommuner är något som har ökat, delvis som en följd av den ökade betydelsen av den regionala nivån. I Dals-Ed deltar man dock sedan tidigare i samverkan på landskapsnivå i Kommunalförbundet Dalsland. På förbundet anser man att samverkan varit positiv, kommunerna har närmat sig varandra och man har upptäckt möjligheterna med samverkan bl.a. har man gemensamt ekonomisystem och telefoni i Dalsland (Möller, 2005). Samverkan förväntas dock öka den närmaste tiden, något som regionen ligger bakom. Den första april i år bildades Kommunförbundet Fyrbodal⁵ främst som en samarbetspartner till regionen, man har inte möjlighet i regionen att ha kontakt med alla 49 kommuner samtidigt. För att uppmuntra gemensamma projekt har regionen därför öronmärkt pengar till förbundet (Fyrbodal, 2003:7). Det är för tidigt att säga något om effekterna av detta samarbete men tilltron till den ökade samverkan är stor lokalt. Samverkan anses av vikt då det ger kommunerna en chans att göra sig hörda i regionen, något som kan illustreras väl med Dals-Ed som exempel. Kommunen är den minsta i regionen med avseende på befolkning, belägen i regionens utkant och en landsbygdskommun. Att Dals-Eds kommunalråd anser att det ger större tyngd att delta i ett större sammanhang, här Fyrbodal, än om man vore ensam är därmed inte så förvånande (Forsdahl, 2005). Att kunna söka andra samarbeten, utanför landskapet, ses också som en vinst då man tidigare haft svårt att enas i vissa frågor i Dalsland (Nilsson, 2005). Förklaringen till den ökade samverkan finns inte enbart att finna i regionen. Krav från stödprogram inom EU, politiska, ekonomiska och demografiska förändringar är andra orsaker. Kommunerna har blivit för små för att driva vissa typer av utvecklingsfrågor (SOU, 2004:67). Också i Dals-Ed anges resursmässiga och ekonomiska skäl till samverkan, alltfler frågor hamnar på kommunernas bord vilka man inte alltid har kompetens eller finansiella tillgångar för att lösa (Forsdahl, 2005).

3.2 Den nationella nivån – Statens regionalpolitik

Landets kommuner påverkas i stor utsträckning av politik på nationell nivå, 70 till 75 procent av deras verksamhet är styrd av staten (ARENA2, 2000:5). Ett av dessa politikområden är den s.k. regionalpolitiken. Sedan ett riksdagsbeslut 1964

⁵ Medlemskommunerna är: Trollhättan, Uddevalla, Lysekil, Vänersborg, Åmål, Dals-Ed, Färgelanda, Bengtsfors, Mellerud, Strömstad, Tanum, Sotenäs, Munkedal och Orust (Fyrbodal, 2003:3).

förs, med sin grund i tilltagande urbanisering och obalans på arbetsmarknaden, en politik utifrån föreställningen att de strukturella krafter som verkar i riktning mot ökade regionala skillnader kan hävas eller i varje fall lindras. De politiska medel som används är samhällsplanering, upplysnings- och rådgivningsverksamhet samt statliga ekonomiska stödåtgärder (Johansson, 1991:78f). Tillväxtens genomslag, som diskuterats tidigare, syns också inom detta område. Fokus har gått från att skapa sysselsättning till att skapa tillväxt och den gamla regionalpolitiken har ersatts av regional utvecklingspolitik (RRV, 2001:21).

Det finns flera områden av regionalpolitiken, ett av dem som berör området i norra Dalsland är de regionalpolitiska företagsstöden⁶ (Johansson, 1991:75ff). Dals-Eds kommun är tillsammans med Karlsborg, Bengtsfors och Åmål de enda kommunerna i Västra Götalandsregionen som är berättigade detta stöd (www.vgregion.se). Stöden ges, enligt Lars-Erik Larsson handläggare i området, för att underlätta strukturförändringar och för att hjälpa områden med sämre villkor att uppnå tillväxt (2005). På lokal nivå anser man att stöden är av stor vikt, de kan vara avgörande vid företagsetableringar. Så var det i fallet då call-centret Sykes etablerades i kommunen, vilket visade sig vara väl använda pengar (Forsdahl, 2005). Dessa stöd har dock ifrågasatts. Bl.a. för att man inte vet vilka effekter de 1,5 miljarder kronor som årligen betalas ut i riket har, målformuleringen anses vara för otydlig för att följa och utvärdera (RiR, 2005:6). Stöden har också kritiserats för att verka konserverande snarare än framåttänkande. Detta har sammantaget gjort företagsstödens framtid oviss. Regeringen har gjort en översyn av stöden med inställningen att det i ett längre perspektiv är angeläget att reducera användningen av olika bidrag till företag (www.regeringen.se). På Nutek kan man inte ge något besked om stödets framtid men säger att man inte är säker på att Dalsland kommer att vara kvar i stödområdet 2007 då kartan ritas om och området koncentreras ytterligare (von Seth, 2005). I Dals-Ed anser man dock att stöden är nödvändiga som kompensation så länge staten inte förser samhället med de självklara grundförutsättningarna som exempelvis infrastruktur (Koldéus, 2005).

När nationell påverkan diskuteras i ett lokalt perspektiv är det nödvändigt att också diskutera infrastruktur. Brist på infrastruktur i form av vägar, järnvägar, bredband, skolor, klimat, lagar och regler som styr företagets villkor etc. är den utvecklingshämmande faktor som nämns allra mest. Infrastruktur blir speciellt viktigt på lands- och glesbygd då man geografiskt befinner sig långt från utvecklingsorter och större städer (Engström et al, 2003:55). Dalsland prekära läge och behov av satsningar på bättre infrastruktur beskrevs redan på 1960-talet men inte mycket har hänt sedan dess. När staten behöver hushålla med sina resurser koncentreras satsningar i områden där de gör störst nytta och i sådana sammanhang har landsbygdområden som Dalsland liten konkurrenskraft (Edström et al, 2002:117ff). Det kommunen kan göra i sammanhanget är att aktivt arbeta och lobba för att infrastrukturen ska förbättras i området (ARENA1, 2000:14f).

⁶ Företagsstöden som ges till kommunerna som ingår i Stödområde B är främst regionalt utvecklingsbidrag, landsbygdsstöd och sysselsättningsbidrag (www.vgregion.se).

3.3 Den internationella nivån - Globalisering

De lokala utvecklingsproblemen relateras ofta till den strukturomvandling som anses pågå, från industrisamhälle till en annan typ av formation. Detta förändrar politiken och gör förutsättningarna för att utvecklas lokalt tuffare bl.a. genom avreglering av internationell handel och företagskoncentration (Johansson, 1999:36). Internationell påverkan är det område som kanske fått mest utrymme de senaste åren. Globalisering är som begrepp och fenomen omdebatterat men anses påverka förutsättningarna att uppnå tillväxt på samtliga politikområden. Inget område eller samhälle kan skärma av sig från omvärlden (Jönsson et al, 2001:11). Regimteorin har kritiserats för att inte ta tillräckligt med hänsyn till global kapitalism och dess följder och att teorin därmed förlorar viss förklaringskraft. Även om det inte är av huvudsaklig fokus i teorin finns det dock, enligt Stone, inget tvivel om att den globala kapitalismens förändrade karaktär har stor effekt på lokala samhällen (Stone, 1998:6).

Eftersom decentraliseringen ökat i de flesta västeuropeiska stater samtidigt som globaliseringens framfart tilltagit har kopplingar gjorts mellan de två fenomenen. Hårdare konkurrens och förändrade förutsättningar kräver större flexibilitet och anpassning. Varje region måste utvecklas efter sina speciella tillgångar och kompetenser men samtidigt krävs nya former av samarbete för att mobilisera resurser (SOU, 2004:23). Huruvida det finns ett samband mellan internationalisering och regionalisering, ofta kallat globaliseringsparadoxen, är omdebatterat. Vissa ser det som ett krampaktigt försök att stå emot en framryckande globalisering medan andra anser att utvecklingen medfört en renässans för den lokala ekonomin (Forsberg, 2004:125ff).

Tomas Ekberg, ansvarig för analys och omvärldsbevakning på Västra Götalandsregionen, anser att internationalisering blir mer och mer tydlig i synnerhet i Dalsland som består av traditionella brukssamhällen (2005). Det är just geografiskt perifera områden, regioner långt bort från stora marknader, med jämförelsevis höga löner, gamla fabriker och hög andel fjärrägda företag som ofta betecknas som den globala ekonomin förlorare (Logue, 2004:63f). I Dals-Eds kommun ser man internationaliseringen som en orsak till att ändra inställning, att anta ett större och bredare perspektiv, samt att det ökat vikten av samarbete (Nilsson, 2005). I ett globalt perspektiv anges regionen vara viktigast för Dals-Ed, att regionen lyckas i konkurrens med andra regioner i Europa eller större internationella marknader (Koldéus, 2005).

4 Den lokala politikens honnørsord applicerade på Dals-Ed

När man diskuterar lokal utveckling hamnar fokus ofta på faktorer, exempelvis infrastruktur, som ligger utanför det lokalas makt att påverka och därmed hamnar även ansvaret för den negativa utvecklingen på någon annan. Men med tanke på att en tillväxtkommun exempelvis kan vara granne med en kommun som präglas av ekonomisk tillbakagång och befolkningsminskning trots att man delar samma infrastrukturella utgångspunkter är detta kanske inte hela sanningen (Åhlström, 2004:55). I tidigare stycke nämndes att variationer i utveckling mellan platser inte är en fråga om val enligt regimteorin. Stone tillägger dock att resultatet heller inte endast är en fråga om slump. Enligt Stone är det inte så enkelt att man lokalt följer instruktioner från exempelvis nationell politisk ekonomi, de lokala beslutsfattarna tolkar dem och applicera dem på lokala förhållanden (Stone, 1987:4ff). Den egna politiken är således något man kan påverka och skapa lokalt och som beror på vilka ansträngningar och prioriteringar de som har makt att handla gör. Grundfrågan i detta kapitel är således vilka faktorer som kan vara avgörande för en Orts framgång. Ur den lokala utvecklingsdiskussionen anser jag att vissa "honnørsord" kan utrönas. Dessa är: attraktivitet, ledarskap, lokalt näringsliv och företagsklimat och de kommer att fungera som utgångspunkt för den kommande diskussionen där de appliceras på fallet Dals-Ed.

4.1 Attraktivitet

Attraktivitet har blivit något av ett ledord i dagens utvecklingsdiskussioner och syftar i grunden till att göra en ort attraktiv för att locka till sig människor och företag. Bra och billiga boendialternativ, bra utbildningsmöjligheter, kultur, naturmiljö, skola, vård- och barnomsorg är några faktorer som ofta inkluderas i begreppet (Fyrbodal, 2003:17). Sett ur ett brett perspektiv kan attraktivitet sägas vara alla de faktorer som tas upp i detta kapitel. Begreppet bygger i grunden på att skapa goda förutsättningar konkurrensmässigt, både i nationell och i internationell synvinkel (SOU, 2004:68).

4.1.1 Utbildning och befolkning

Den kunskap och kompetens som den arbetande befolkningen besitter, i ekonomiska termer kallat humankapital, har visat sig vara en allt viktigare

lokaliseringsfaktor för företag. Samtidigt som företag allt oftare efterfrågar utbildad arbetskraft och kompetens saknas detta lokalt. Att satsa på utbildning och kompetensutveckling anses därmed vara en framgångsfaktor (ARENA1, 2000:8ff). I Dalsland är utbildningsnivån låg, endast tre av fyra invånare i åldern 20-64 år har högst tvåårig gymnasieutbildning (Fyrbodal, 2003:5). Svårigheten att få tag i kvalificerad arbetskraft anges också, av företagen, som ett problem med att vara lokaliserad i Dals-Ed. Man anger dock att arbetskraften är bra, man är lojal och stannar länge i företaget vilket sänker kostnaderna för rekrytering och inskolning samt att sjukfrånvaron är låg (Engström et al, 2003:67f).

Samverkan mellan företag anges ofta som en viktig byggsten i den regionala ekonomin, man kan således dra fördel av varandras kompetenser och maskiner. Kunskaper och idéer sprids mellan företag och fungerar som en grogrund för innovationer (Engström et al, 2003:69f). En viktig del i företagets kompetensförsörjning kommer också från samarbete med universitet och högskolor. Det är inte många av de intervjuade företagen i Dals-Eds kommun som har något större sådant samarbete (Engström et al, 2003:54). Man anser sig inom kommunen ligga för långt från universiteten för att få de potentiella kringeffekterna, man har dock en högskola med inriktning mot konst och design i området, Stenebyskolan, som man anser borde utnyttjas mer (Nilsson, 2005).

Sysselsättningen har varit låg i kommunen. Sedan 1997 har dock utvecklingen inom detta område sett bättre ut men arbetslösheten är fortfarande högre än i riket (Engström et al, 2003:11). Sysselsättning och befolkningsutveckling är två viktiga faktorer i sammanhanget. Minskande befolkning är ett hot mot en Orts attraktivitet då den har en negativ inverkan på både kommersiell och offentlig service. Den tidigare låga sysselsättningen hade den inverkan att också antalet invånare i kommunen sjönk kraftigt. Befolkningsutvecklingen tog något längre tid att få ordning på, först vid millennieskiftet hade denna stabiliserats. När det gäller arbetsmarknader saknar Dalsland den potentiella attraktivitet som kan finnas i att ta del av näringslivsklimat och livskvalitet i närliggande kommuner. En ökad arbetspendling och flexibilitet på arbetsmarknaden skulle kunna vara positivt för ortens attraktivitet. Idag är pendlingsutbytet måttligt, detta är ett område man kan arbeta med gemensamt mellan Dalslandskommunerna för att öka attraktiviteten i området (Engström et al, 2003:77ff).

4.1.2 Turism och boende

Turismen var tidigare den dominerande branschen i Dals-Eds kommun, det var först på 1970-talet som verkstads- och den småskaliga tillverkningsindustrin etablerades (Engström et al, 2003:69). Den framtida näringslivsprofilen som verkar te sig mest lämpad för kommunen är just turism och handel, främst med Norge. Attraktiviteten är viktig även för besöksnäringen. Man har många sjöar i kommunen med tillgång till fiske och upplevelser (Forsdahl, 2005). Attraktivitet kan skapas inom just de områden man har bra förutsättningar för. Natur, gleshet, fiske, jakt, kultur och sport är exempel på attraktioner som lockar både svenska och utländska besökare. Turistnäringen kan också bidra till ökad livskvalitet för

de bofasta. Fler affärer och restauranger, bättre lokaltrafik, rikare kulturliv, evenemang m.m. Turistnäringen kan skapa många arbetstillfällen och öka lönsamheten i många lokala företag (SOU, 2004:47f). I Dals-Ed anges att man inte tagit vara på turistvärden till fullo, det är ett lågt värde i de turistprodukter som finns. Produktutvecklingen inom området är alltså liten, jakt är exempelvis inte alls utvecklad och även inom fiskeområdet kan det göras mer. Dals-Eds kommun gör just nu en storsatsning som man tror ska ha stor effekt på både näringslivet och turismen i kommunen men också i hela Dalsland. Man tar fram ett förslag på hur kommunerna ska samverka inom naturturism där fiske, vandring, kanot, Dalslands kanal och evenemang ingår (Zackariasson1, 2005:20f).

Ofta är det främst landsbygdens attraktionsproblem som uppmärksammas men också i större städer finns det faktorer som minskar attraktiviteten. Höga boendekostnader och risk för brist på arbetskraft är två exempel. Mindre orter kan vara attraktiva för företag med behov att rekrytera vissa typer av arbetskraft och för individer som söker en speciell livsmiljö (ARENA2, 2000:31f). Detta är också något som uppmärksammas lokalt i Dals-Ed. Man ser ett attraktionsvärde i den natur, stillhet, avsaknad av buller och trängsel samt billiga bostäder som finns i kommunen (Nilsson, 2005). I samband med attraktiva boendemöjligheter kommer möjligheterna till strand- och sjönära bebyggelse upp som faktorer som kan skapa extra attraktivitet. I regionen finns det gott om sjöar men bygge i deras närhet stoppas av lagen om strandskyddsområde. Lokalt anser man att dessa restriktioner är för hårda och att lagen verkar tolkas olika på olika ställen, i städer bygger man t.ex. nära vatten. Småkommuner har gått ihop för att kunna påverka så att det ändras och lobbar i regeringen (Koldéus, 2005). Dals-Eds kommun har inte byggt bostäder och lokaler på länge, förr hade man tomma lägenheter men år 2004 var allt uthyrt. Eftersom man inte har tomma lokaler och bostäder idag blir nyetableringar och inflyttning till kommunen en större process än innan (Engström et al, 2003:71, Nilsson, 2005).

4.2 Ledarskap

Att uppmärksamma ledarskap är något som kanske främst förknippas med näringslivet och företag men som har fått ökat genomslag även inom den offentliga sektorn. Det finns dock vissa skillnader mellan ledarskap inom privat och offentlig sektor. Det offentliga ledarskapet är exempelvis alltid offentligt i den mening att det kan ifrågasättas, debatteras, diskuteras och kritiseras samt att det i mångt och mycket också är en kollektiv process med många aktörer och aktiviteter (Henning et al, 2003:149). Tidigare har ledare inom den offentliga sfären främst studerats med avseende på ålder, kön eller utbildning, deras egenskaper och beteenden har därmed varit av mindre intresse. Ledarskap definieras ofta som ”att utöva ett avgörande inflytande över hur saker och ting hanteras både i det korta och i det långa perspektivet” (Holmberg, 2003:14).

Ledarskap som det framhålls nu handlar till mycket om att hantera det osäkra och att blicka in i framtiden snarare än chefskap och styrning via regler (Henning

et al, 2003:149). I regimteorin talas det om makten av social produktion och man syftar då till att det i ett komplext samhälle är viktigt att ha kapacitet att ge ledarskap och förmåga att agera som är avgörande för om uppgifter blir genomförda. Denna kapacitet är en egenskap som framkommit genom de aktörer och institutioner som sammanfogats i den långsiktiga regimen (Stoker, 1995:69).

4.2.1 Engagemang och handlingskraft

När ledarskap har uppmärksammats på senare tid har det inte alltid varit i positiv bemärkelse utan ofta i egenskap av brist på eller bristande ledarskap. Ledare kritiseras och bemöts ibland även av misstro (Henning et al, 2003:131). En förklaring till det kan tänkas vara att välfärdens omvandling enligt new public management har gjort ledarens roll oklar, ansvar och befogenheter följs inte alltid åt. Det är ofta i tider av förändring och negativ utveckling som det visionära ledarskapet lyfts fram (Holmberg, 2003:8ff). Det kan således vara lätt att missa att ledarskapet är ett relationsorienterat fenomen och en kollektiv process men därmed inte sagt att ledarskap inte har någon betydelse. Vikten av engagemang i ledarskap blir extra tydlig när det gäller att driva ett förändrings- och utvecklingsarbete (ARENA1, 2000:13ff).

När man talar om lokalt ledarskap åsyftas inte ”bygdens starke man” utan snarare ett funktionellt ledarskap där personer i organisationer på olika nivåer och med olika uppgifter tillsammans bildar ett ledarskap. Ledarskapets vikt har också ökat sedan samverkan mellan kommuner och med andra offentliga och privata aktörer ökat. Avgörande i detta sammanhang blir då attityder och tillit (SOU, 2004:63). När jag genomförde mina intervjuer ansågs ledarskapet av stor vikt hos samtliga. Detta för att leda arbetet inom kommunen men också i kontakt med andra utomstående. Idag skapas nätverk och kontakter mellan kommuner och andra nivåer i beslutsapparaten vilket kräver helt andra kontaktnät lokalt i jämförelse mot tidigare då kontakten utåt främst var med landshövding och kontakter på riksdagsnivå (Forsdahl, 2005). Att planera tillväxt är dock svårt, det finns många faktorer som spelar in och ledarskapet är bara en av dem. En av de viktigaste egenskaperna här är att gripa tag i tillfällen när de kommer (Christensen, 2004:13). Detta nämns också på lokal nivå i Dals-Ed där man anger att det handlar mycket om tajming, det är mycket som ska klaffa (Koldéus, 2005).

I de intervjuer jag gjort på andra politiska nivåer än den lokala ansåg man ofta att Dals-Eds kommun har en bra ledning där såväl kommunalråd som kommunchef nämndes (Möller, 2005, Hallberg, 2005). Kommunalråd Rune Forsdahl ansågs vara en bra ledare och att det är av stor betydelse att han har en stor tilltro bland befolkningen. Det anses således betyda mycket om han agerar men man poängterar att ledarskapet ensamt inte är det viktigaste, utan att hela den offentliga verksamheten behöver gå i samma riktning (Lindén, 2005).

4.2.2 Att skapa ett rykte och vara ambassadör

Ledarskap är något som av flera orsaker inte har givits stort utrymme i demokratier. Orsakerna är att institutionella förklaringar bl.a. tar lite hänsyn till den orsakande människan samt att den demokratiska arbetsmodellen i sig ofta ses som motsatsen till det individuella ledarskapet. Valsystemet har betydelse då vi exempelvis inte väljer borgmästare i Sverige (Holmberg, 2003:10f). När man talat om ledarskap idag är det därför ingen speciell ledarpersonlighet man åsyftar utan snarare särskilda karakteristika för ledarens strategi som att skapa kontakter och ett rykte om kommunen som betonas. I Dals-Ed betonar man vikten av att vara ambassadör för bygden och att man genom att delta i många sammanhang kan skapa ett positivt rykte. Man anser själva att man varit relativt duktiga på detta område men att man behöver bli ännu bättre (Koldéus, 2005). För att anpassa sig till utvecklingen och dra fördel av den ansågs det av vikt att ha professionella ledare och politiker. Entydighet och kontinuitet är de två kanske främsta faktorerna som är av vikt för att företag ska kunna lita på kommunen och för att samla ihop ett samhälle. Verksamheten ska gå åt ett håll (Lindén, 2005).

En faktor som kan ha en positiv inverkan på en kommuns framgång är extern uppmärksamhet. Den utveckling som sker i en kommun kan resultera i ett ökat intresse från andra kommuner och även öka det egna engagemanget. Marknadsföring av kommuner både externt och internt anses således vara en framgångsfaktor (ARENA1, 2000:9f). Dals-Ed har fått mycket positiv uppmärksamhet i media då man toppat olika "ligor" och i samband med nyetableringar av företag. Kommunen gör just nu en satsning inom näringsliv och turism bl.a. för att marknadsföra kommunen bättre. Man har sedan årsskiftet anställt en turistchef på heltid samt en näringslivsutvecklare på halvtid för att leda detta arbete (Zackariasson2, 2005:20f).

4.3 Lokalt näringsliv

Dålig samhällelig service och arbetslöshet är två faktorer som i förlängningen kan leda till bristande uthållighet ekonomiskt och socialt, människors tilltro till alternativa lösningar brister. Att inte ens själv tro att man kan hitta lösningar för en bygd är förödande (Kjellberg et al, 2004:102). Det som betonas är att i första hand se till de lokala resurserna och sätta det lokala handlandet i centrum för att vända en negativ utveckling, ofta kallat "self-reliance" (Lindmark, 1984:8). Kommunens roll i utvecklingsarbetet är av stor vikt, att få till stånd en förändringsvilja, engagemang och att aktivt arbeta för att påverka sin egen framgång anses nödvändigt (ARENA1, 2000:9ff).

4.3.1 Vikten av lokala företag

Fordonsindustrin har stor betydelse i Dalsland och Fyrbodalen. Samtidigt som industrin är en av områdets styrkor finns ett uttalat beroende av ett fåtal branscher och stora utlandsägda företag, främst fordonsbranschen. Det är därmed av vikt att man i området arbetar för att differentiera näringslivet (Fyrbodalen, 2003:14). Att lokalt ägda företag är en bra grund för en sund lokal ekonomi är kanske inte så konstigt, de investerar lokalt och stabiliserar skatteunderlag och sysselsättning i en kommun. Lokala företagare vill inte heller flytta sina företag utomlands p.g.a. familjen utan stannar och driver sina företag vidare, även i dåliga tider, och får i gengäld social status och ett gott rykte i det lokala samhället (Logue, 2004:63f).

I Dals-Ed finns idag många olika små företag och endast ett fåtal medelstora. I jämförelse med andra kommuner i Dalsland har man i Dals-Ed därmed en mångfald, man har en liten andel industri och en större andel sysselsättning inom privat tjänstesektor. I jämförelse med riksgenomsnittet kännetecknas dock näringsstrukturen i kommunen av en hög andel industri och låg andel i privat tjänstesektor. Riskexponeringen är stor vad gäller både tjänstesektorn och tillverkningsindustri p.g.a. få arbetsgivare. Detta är något som bör beaktas i utvecklingsarbetet (Engström et al, 2003:69ff). Fehrer är det största tillverkningsföretaget i kommunen med 200 anställda, som underleverantör till bilindustrin är man dock i ett känsligt läge (Nilsson, 2005).

4.3.2 Entreprenörskap

En faktor som kan verka utvecklingshämmande är den s.k. bruksmentaliteten som finns i många samhällen. Sveriges ekonomiska historia illustreras ofta genom den välkända bilden av brukssamhället som tog ansvar för invånare från vaggan till graven. Det moderna industrisamhället har dock skilt på ekonomi och samhälle (Herlitz, 2004:21). Bruksorter har ofta ett smalt näringsliv, låg utbildningsnivå och begränsad tradition av nyföretagande (ARENA2, 2000:31). Med ovan sagda anses det finnas ett samband mellan småföretagartradition och tillväxt. När ett företag har dominerat har det inte utvecklats någon företagarkultur. Det blir ett tomrum efter industrierna som istället kräver en differentiering och egna, lokala initiativ (Forsdahl, 2005). Bruksstraditionen finns i området kring Dals-Ed men i kommunen har det inte funnits något stort bruk eller liknande. Kommunen har därmed mindre av denna tradition än övriga Dalslandskommuner.

Många som har en idé om att starta ett nytt företag kan känna sig osäkra och tveka bl.a. inför de administrativa uppgifterna. För att hjälpa entreprenörer att utvecklas behövs en stödjande struktur i form av förebilder, tradition och sociala nätverk. Skillnad i lokal kultur och stödjande sociala nätverk kan med andra ord vara orsak bakom olika regioners utveckling, detta är faktorer som kan påverkas (Åhlström, 2004:55). Gemensamma värderingar, attityder och kultur sätter således i stor utsträckning gränserna för vad man kan åstadkomma i en region eller i en kommun. I Sverige illustreras ofta entreprenörskapets drivkrafter och vikten av

flexibel produktion med fallet Gnosjö där framgångsfaktorerna är talang, teknologi, tolerans, mångfald och öppenhet (Christensen, 2004:29).

Det måste finnas en mottaglighet för nya idéer, och en vilja att låta dem utvecklas och prövas. Det handlar om att skapa ett bra innovationsklimat, inte minst för de små och medelstora företagen (SOU 2002:142). Detta nämner man också lokalt i Dals-Ed, man behöver satsa på att skapa och underbygga entreprenörsandan. Man vill uppmuntra människor att starta eget samt att ha det tankesättet även om man är anställd. Det man satsar på nu är skapande av detta tankesätt ändå från förskola och uppåt i skolålder. Fokus är hur man resonerar kring företag och företagsamhet, även lärare och personal måste vara med då man har ambitionen att hela skolan ska genomsyras av detta. Man bör känna att det hänger på oss, ingen annan skapar jobb, anger kommunalrådet (Forsdahl, 2005).

4.4 Företagsklimat

Tillväxt, sysselsättning och välfärd anses alla kunna relateras till företagande, ingen kommun kan klara sig på längre sikt utan livskraftiga företag. En stor tilltro sätts därmed till det lokala näringslivets förmåga att skapa tillväxt i kommunerna. För att locka företag till sig och behålla de som redan finns kan det s k företagsklimatet i en kommun vara avgörande. Företagsklimat definieras som ”summan av de attityder, regler, institutioner och kunskaper som möter företagen i vardagen” (www.svensktnaringsliv.se). En bred samverkan mellan kommun och näringsliv kan därmed vara en avgörande faktor för framgång.

4.4.1 Att skapa gynnsamma förutsättningar

Företagsklimatet i kommunerna runt om i landet undersöks av Svenskt Näringsliv som genom återkommande enkätundersökningar kartlägger hur företagare ser på klimatet i sina hemkommuner. Undersökningarna visar att företagsklimatet varierar kraftigt från kommun till kommun, de lokala aspekterna som entreprenörstänkande och nyföretagande är ofta avgörande. Att arbeta för att förbättra företagsklimatet i en kommun är ett flertal processer där bl.a. historia och traditioner har förklaringskraft (www.svensktnaringsliv.se). Offentliga aktörer har en viktig roll i att underlätta för näringslivet i form av faktorer som bostäder, lokaler, service, kultur och barn- och äldreomsorg. Dessa är viktiga förutsättningar när det gäller att behålla gamla och attrahera nya företag men också invånare till kommunen (ARENA1, 2000:19).

Dals-Ed placerar sig i 2004 års rankning över företagsklimat bäst bland de dalsländska kommunerna. Man hamnade på 58:e plats i riket⁷, två år innan låg man på 17:e plats (www.kfakta.se). Svenskt Näringsliv har gett kommunen särskild uppmärksamhet i skriften ”För dynamiska Dals-Ed är ingenting omöjligt” där man tar upp kommunen som exempel på ett gynnsamt företagsklimat (Rönn, 2003:1). Detta har också uppmärksammats i dagspress där vikten av kommunens samarbete betonats, att man strävar i samma riktning (Genborg, 2003:20f). I Dals-Eds kommun ges samma bild. Man anser att det finns ett bra samarbete mellan politiker, näringsliv och kommun, vilket man ser som en styrka, särskilt i små kommuner. Man anger att man inte kan göra mycket för att påverka om ett företag vill lägga ner men arbetskraftens utbildning, villkor för företagen och det runtomkring är saker kommunen kan påverka (Nilsson, 2005).

De lokala problemen blir kanske som mest framträdande och påtagliga på landsbygden. Kostnaderna för att upprätthålla en rimlig servicegrad blir i många kommuner med kraftig befolkningsminskning ett stort problem och utgör ett av de kanske tydligaste glesbygdssymptomen (Kjellberg et al, 2004:97). De intervjuade företagarna i Dals-Eds kommun anser att den offentliga servicen är så bra som kan förväntas med tanke på befolkningsunderlaget men att den begynnande bristen i bostäder och kommersiellt utbud är ett problem för kommunen (Engström et al, 2003:67ff).

4.4.2 Korta beslutsvägar och enighet bland politiker

Samverkan mellan kommun och näringsliv handlar om att hålla ihop utvecklingsarbetet och få det att dra i samma riktning. Det finns ofta många viljor i en kommun vilket gör detta arbete omfattande, politisk enighet och avsaknad av ”tjafs” är viktigt (ARENA1, 2000:8). I Dals-Ed framhåller kommunalrådet att man har ett bra politiskt samarbete i kommunen. Han anger själv att det inte finns något som företagsvärlden är så allergisk mot som oenighet. I en liten kommun finns litet utrymme för olika ideologiska utgångspunkter. De ekonomiska ramarna är strikta uppifrån, det är givet vilka ramar man har att röra sig med. Detta är vad man har att förhålla sig till, då tjänar det inte så mycket till att ha politiska och ideologiska diskussioner om det. Istället bör man lägga krutet på det som för utvecklingen framåt (Forsdahl, 2005). Lokalt anges också att man har korta beslutsvägar, man är snabba i hanteringen, och tar tag i frågor direkt vilket inte alltid är fallet på andra ställen (Nilsson, 2005).

Överlag så anges kontakten med kommunen vara mycket bra bland företagarna i Dals-Ed, det är lätt att få kontakt med kommunen och beslutsvägarna är korta. Det är dock vissa företagare som uppger att det kan ta lång tid för kommunen att fatta beslut när det gäller företag som varit etablerade i kommunen under en längre tid (Engström et al, 2003:70f). Samarbetet mellan det lokala

⁷ Bland de övriga dalsländska kommunerna hamnade Åmål på 136:e, Mellerud på 240:e, Färgelanda på 255:e och Bengtsfors på 288:e plats i rankningen (www.kfakta.se).

näringslivet och kommunens företrädare sker till stor del genom föreningen Mötesplats Dals-Ed, som uppges arbeta för att skapa en ”vi-känsla” i kommunen och för att utveckla handel, turism och det lokala näringslivet (Mötesplats Dals-Ed).

5 Dals-Eds tillväxtpolitik

Många kommuner har hamnat i en negativ spiral och har en stor utmaning framför sig för att bryta denna och skapa en positiv utveckling. De flesta kommuner bedriver därför idag ett aktivt, strategiskt utvecklingsarbete (ARENA1, 2000:3). Det finns ingen lösning på problemen som fungerar på alla orter utan det handlar istället om att förvalta de lokala tillgångar som finns och hur detta görs på bästa sätt (Kjellberg et al, 2004:102f). Denna strategi förespråkas också av regimteorin. Man tillskriver den lokala politiken stor betydelse och har som ambition att öka medvetenheten kring den och hur den kan göra skillnad (Stone, 1987:4). Det intressanta är hur den lokala politiken ser ut konkret för att skapa dessa förhållanden, detta illustreras i den kommande diskussionen med exemplet Dals-Ed.

5.1 Nuläge – Vändningen som lett till stabilitet

När de lokala utvecklingsmöjligheterna ska diskuteras är det nödvändigt att först skaffa sig en bild av vilka förutsättningar som finns för lokal utveckling (Kjellberg et al, 2004:95). Orsaker till de lokala utvecklingsproblemen är bl.a. åldersstruktur, arbetslöshet, begränsat handlingsutrymme p.g.a. ekonomiska restriktioner och bristande infrastruktur (ARENA2, 2000:10ff). Utvecklingsproblemen har fått till följd att många kommuner har en lokal näringslivspolitik som i många avseenden kan liknas vid en krispolitik (Lindmark, 1984:4). Dals-Eds kommun har dock under de senaste åren haft en positiv utveckling, man har lockat många nya företag till kommunen men vissa utvecklingsproblem kvarstår.

Dals-Eds kommun var länge fast i en negativ spiral liknande den som nämndes inledningsvis. I början av 90-talet var läget dåligt inom flera områden, bl.a. sysselsättning och befolkningsutveckling. Man har dock till viss del lyckats vända denna utveckling i en mer positiv riktning. Brytningspunkten var etableringen av call-centre Sykes i kommunen (Genborg, 2003:20f). Detta startade en framgångsrik utveckling som innebar att man i början av 2000-talet hamnade i topp vad gäller tillväxt. Man var tvåa i den nationella tillväxtligan (Andree, 2003:38). Den tillväxt man hade för något år sedan var dock onormalt stor för en liten kommun och att den inte hållit i sig är därmed inget man bekymrar sig över. Dagsläget i kommunen betecknas som stabilt. Företagsflyttar har gjort att grannkommunerna tappat mycket medan Dals-Ed har klarat sig bättre. Det har dock haft en indirekt påverkan på de företag i Dals-Ed som är underleverantörer till industrin (Koldéus, 2005).

Kommunen själv anger bl.a. konkurrens från andra kommuner, svårighet att hitta finansiärer, ont om arbetskraft med ”rätt” kompetensprofil som några av de utvecklingsproblem man har i nuläget (Dals-Eds kommun1). Men man tror på framtiden i kommunen. De positiva aspekterna som anges är exempelvis fördelarna med att vara en gränskommun. Många arbetar i Norge men bor i Dals-Ed samt handeln med Norge (Nilsson, 2005). Det stabila läget innebär att företagen rullar på och att man inte har några omedelbart stora problem. Man tror att mycket kommer att hända på energisidan och naturprodukter de närmaste åren (Forsdahl, 2005). I dagsläget har man kontakt med ett par företag om eventuell etablering. Det blir något i ett av 10-15 fall som diskuteras. Detta anges ibland vara frustrerande och att det således gäller att ha tålamod och inte bli besviken när man lagt ner mycket jobb och det i slutändan inte blir något (Koldéus, 2005).

5.2 Vision – ”Kommunen som vill lite mer”

I utvecklingsdiskussioner idag framhålls ofta vikten av att ha en gemensam vision för att underlätta utvecklingsarbetet. Detta för att ge berörda aktörer en möjlighet att påverka resultatet och därmed uppmuntras engagemang och förankring av fattade beslut (ARENA1, 2000:18). Dals-Eds kommun har, som nämnts tidigare, låtit genomföra en omvärldsanalys. I denna rekommenderas man att formulera en vision och strategi för utveckling i kommunen, gärna med ett långsiktigt perspektiv (Engström et al, 2003:81). Kommunen har därmed formulerat följande vision: ”Dals-Ed skall senast 2013 vara den mest framgångsrika kommunen i Västra Götaland, när det gäller tillväxt i förhållande till storlek” (Dals-Eds kommun1).

Tillsammans med 10-12 företagare har kommunchefen i Dals-Ed sedan 2003 bildat en tillväxtgrupp som arbetar för att söka lösningar på utvecklingsproblemen. Som framgångsfaktorer i kommunen anges den lokala viljan, korta beslutsgångar, kompetens, lite tur och charm, man är en liten kommun där alla känner alla, bra samverkansklimat, närhet till den norska marknaden, duktiga företagare och tillgång till arbetskraft (Dals-Eds kommun1). I kommunen anser man att man ofta kan påverka sin situation och att man inte får ge upp, att man själva måste agera för att skapa tillväxt (Koldéus, 2005). Man har även formulerat konceptet: ”Kommunen som vill lite mer” och profilerar sig som en ”framgångsrik” och ”företagsvänlig” kommun (Dals-Eds kommun1).

Dals-Eds utvecklingspolitik är i nuläget främst koncentrerade kring de profilområden man tagit fram. Dessa består av: *kompetens* (syftar till att uppmuntra entreprenörskap samt att stärka relationer mellan näringsliv och universitet/högskola), *förnyelse av näringslivet* (förädling av naturresurser, energi, utveckla befintligt näringsliv), *kommunikationer* (utbyggd IT-infrastruktur, kollektivtrafik samt kommunens vägnät så det harmoniserar med lokal/regional tillväxt) och *attraktionskraft* (utveckla handel, besöksnäring och centrummiljö samt att öka attraktionskraft i boende- och verksamhetsmiljöer) (Dals-Eds kommun2).

5.3 Framtid – Mål och framtidstro

Det anses viktigt att ha en helhetssyn på utvecklingsarbetet inom en kommun, att analysera hela den kommunala verksamheten för att sedan använda det som underlag för utformning och prioritering av ett antal insatsområden (ARENA1, 2000:17). Detta har Dals-Ed gjort genom att låta genomföra en omvärldsanalys och sedan utifrån den ställa upp vissa mål med utvecklingen (Holmberg et al, 2003:15). Utvecklingsprocesser bör starta i kommunen och kommunledningarna behöver framförhållning och beredskap för att undvika och lindra kriser (SOU, 2004:12).

Målet med den lokala politiken är att det 2007 ska finnas fyrtio nya företag i Dals-Ed. Bland befolkningen i Dals-Ed skall det vara lika naturligt att vara egen företagare som att vara anställd (Dals-Eds kommun3). Man har i kommunen börjat det utvecklingsarbete som rekommenderats av Omvärldsanalysen och är nu i inledningsfasen av detta arbete (Engström et al, 2003:83f). Hur ser man lokalt på framtiden? Visionen och de uppställda målen anses inte omöjliga att uppnå men det krävs att man får medborgare och företagare att hjälpa åt (Koldéus, 2005). Man tror lokalt i kommunen att nedläggning och omflyttningarna i området kommer att fortsätta samt att det förmodligen kommer att bli en ytterligare koncentration kring universitet och stora städer. Det kommer att bli ännu viktigare i framtiden att kunna flytta på sig om man vill bo på landet, att arbetspendla. Man betonar småföretagandet och turismen och tror att satsningarna för att gynna entreprenörskapet kommer att betala av sig. Man anser sig jobba mycket med framåtanda i kommunen. Man tar själva tag i saker och inser att det inte kommer en frälsare utifrån, den tiden är förbi (Nilsson, 2005). Framtiden är tuff men man får inte ge upp, man måste ha visioner. Man har idéer men behöver hjälp att få fart på dem (Koldéus, 2005). Det är svårt att sja om framtiden men ett möjligt framtidsscenario som framkom när jag genomförde mina intervjuer var att ta samverkan till en högre nivå och bilda en storkommun i Dalsland. Detta tror man skulle reducera tävlan mellan kommunerna och gynna infrastrukturen. De angavs dock även att man inte är mogna eller redo för ett sådant samarbete i området, ännu i alla fall (Möller, 2005).

6 Slutdiskussion

Problematiken som diskuterats i detta arbete har haft sin grund i den breda, grundläggande frågan om möjligheterna att påverka samhällsutvecklingen via politisk organisering. Det finns generellt två sätt att se på denna problematik. Antingen anser man att de ekonomiska krafterna och omvärldens påverkan är så stark att handlingsutrymmet och därmed även utvecklingsmöjligheterna är begränsade. Eller så utgår man ifrån ett synsätt, som i denna uppsats, där påverkan utifrån i och för sig inte förnekas men inte heller tillskrivs all handlingskraft.

Den lokala nivån är det valda politikområdet i denna diskussion. Möjligheterna att lokalt uppnå tillväxt är inte en viktig fråga bara för det enskilda samhället utan också för hela landet. Den lokala nivån uppmärksammas dock oftast för de begränsade förutsättningar som finns lokalt, utvecklingens hinder och problem. Mycket talar emot utveckling på denna nivå, speciellt på landsbygden. Ur ett sådant perspektiv ligger det därmed närmast till hands att, i enlighet med traditionell statsvetenskaplig forskning, formellt undersöka vem som styr och de lokala maktförhållandena. Med stöd i den diskussion som förts hävdar jag dock att det finns möjligheter att på det lokala planet påverka utvecklingen. Att jag använt ett regimteoretiskt perspektiv har därmed varit nödvändigt. Politikens förändring mot governance och att politik och näringsliv hänger ihop har således kunnat uppmärksammas. Det handlar inte om bygdens starke man utan om en koalition av aktörer, även från näringslivet, som arbetar tillsammans för utveckling på den lokala nivån.

Med detta är dock inte sagt att omvärlden och politik på andra nivåer inte har betydelse för de lokala utsikterna, vilket illustreras i kapitel 3. Men jag hävdar ändå, eller kanske p.g.a. det att det lokala kan påverka. Den närmaste omgivning man har runt sig är av stor vikt, det är här man möter andra människor och det är här man kan påverka sin situation. Man inser, om inte annat som en följd av internationaliseringen, att man bör värna om det man har närmast sig och ibland är det t.o.m. nödvändigt för att det ska finnas kvar, exempelvis på landsbygden.

Hur kan man då påverka? I kapitel 4 har den lokala politikens honnörssord diskuterats. Dessa faktorer hänger samman och kan vara svåra att dela upp, de påverkar och ibland t.o.m. förutsätter varandra. I ett brett perspektiv kan man säga att allt handlar om attraktivitet. För att göra en ort attraktiv för företag och människor är det lokala företagsklimatet viktigt, en viktig faktor som påverkar det i sin tur är ledarskap osv. God tillgänglighet, hög utbildningsnivå, samarbete mellan företag, entreprenörskap, ökad samverkan, tydlighet i ledarskap och möjlighet att initiera samverkan mellan privata och offentliga aktörer samt visat engagemang och handlingskraft av ledare är exempel på faktorer som kan skapa en positiv utveckling. Genom diskussionen av dessa faktorer anser jag att jag visat att det finns områden som man kan påverka lokalt. Att göra en ort attraktiv, skapa

ett bra företagsklimat, uppmuntra entreprenörstänkande och förvalta sitt ledarskap på bästa sätt är alla inom de styrandes makt att påverka. Detta bör man dock göra tillsammans lokalt, ingen kan ensam påverka eller skapa en positiv utveckling.

Fokus har i denna diskussion varit på empirin, hur någonting är, det har inte funnits rum att inkludera så mycket historia. Det som kan utläsas ur diskussionen idag är att förvalta de goda förutsättningar man har och spinna vidare på dem. I exemplet Dals-Ed är turism och gränshandel två sådana faktorer. Man har natur och stillhet som man utveckla för att skapa attraktivitet. Som diskuterats arbetar kommunen inom vissa prioriterade områden för att skapa utveckling, bl.a. med entreprenörskap, man har också en framtidsvision och bedriver vad man kan kalla ett medvetet, strategiskt utvecklingsarbete. Man är i Dals-Ed medvetna om dessa viktiga, ibland avgörande, faktorer och arbetar bl.a. med sitt ledarskap, man marknadsför kommunen, man har aktiv kontakt med företag och arbetar med att skapa goda förutsättningar för dessa. Självklart kan man alltid göra mer men man har kommit en bit på vägen och klarar sig i dagsläget bra. Dals-Ed har haft stora problem med ”typiska” utvecklingsproblem men betecknar nuläget som stabilt.

Det finns många problem på det lokala planet men det finns också möjligheter och lyckade exempel som t.ex. Gnosjö. Den förda diskussionen bör dock inte tolkas som en anklagelse mot de lokala samhällen som inte lyckats väl med sin utveckling. Det är inte så lätt att de kommuner som har en negativ utveckling sitter passiva och inte försökt vända utvecklingen genom egna initiativ. Det finns omständigheter som exempelvis geografiskt läge, tillgångar och faktorer utom lokal påverkan som spelar in. De flesta kommuner försöker föra ett strategiskt utvecklingsarbete, men de gör det på olika sätt, med olika aktörer och de har lyckats olika bra.

De faktorer jag kunnat utröna som de viktigaste i dagens diskussion har jag således i min undersökning, genom att välja ett fall, satt i ett sammanhang. De utvalda faktorerna visade sig ha betydelse i detta enskilda fall där man också lyckats relativt bra. Med grunden i detta anser jag därmed, i likhet med regimteoriens förespråkare, att politiken har betydelse och att man kan påverka utvecklingen. Det jag har velat synliggöra är att det går att göra något. Ibland kan det handla om tur, ibland om skicklighet, men det viktiga är att man utnyttjat olika instrument tillsammans. Genom att visa vilka faktorer som kan vara viktiga och genom att det illustreras med ett fall anser jag således att jag visat det. Den tillämpade metoden, fallstudien, har varit lämplig för att synliggöra och exemplifiera de viktigaste faktorerna samt för att ge exempel på hur aktivt utvecklingsarbete i en kommun kan se ut. Det är dock en lång process att ställa om politiken och det tar således tid innan man är framgångsrik på alla områden. Inte heller Dals-Ed har lyckats på alla områden men man arbetar aktivt för att uppnå det. Det är här jag tror vikten av att man vet vad man vill med utvecklingen kommer in, att man har satt upp mål och visioner för sitt utvecklingsarbete.

Avslutningsvis bör betonas att det bara är delar av en omfattande problematik och valda områden av den som har diskuterats här. Flera av de behandlade faktorerna skulle därför kunna undersökas grundligare. Exempelvis kan man gå vidare med de enskilda faktorerna attraktivitet eller ledarskap och jämföra mellan olika kommuner. Man kan också välja andra fall eller ha en kvantitativ ansats.

Samverkan är ett område som ökar i vikt och kan undersökas i sina olika former. Utveckling av detta slag kan också undersökas i ett längre historiskt tidsperspektiv. Det som dock sammanfattningsvis kan sägas utifrån den här genomförda undersökningen är att det finns möjlighet att påverka samhällsutvecklingen. Det handlar om att förvalta de möjligheter som finns, exempelvis turism, men också att blicka framåt och aktivt och medvetet arbeta med siktet inställt på utveckling i ett långsiktigt, hållbart perspektiv. Att förankra ett utvecklingsarbete för framtiden hos en bred allmänhet och tillsammans arbeta för en positiv utveckling är en nödvändighet i dagens globala värld.

7 Referenser

- Abramovitz, Moses, 1995. "Tankar om tillväxt" i Herlitz, Ulla, 2004, "Samhällsbygge med lokalekonomiska finansieringsalternativ i Nutek, B 2004:3, *Lokal ekonomi för hållbar tillväxt*. Stockholm: Nutek.
- Affärsvärlden, 2003. "Sverige växer på landsbygden", 7 oktober 2003, <http://www.affarsvarlden.se/art/53246>, 9 maj 2005.
- Andree, Lasse, 2003. "Dals-Ed Sverigetvåa i tillväxtligan", *Göteborgs-Posten*, 9 oktober 2003, s. 38.
- ARENA1, 2000. "Lokal och regional attraktionskraft – Del 2: Kommunernas erfarenhet av strategiskt utvecklingsarbete", *ARENA för tillväxt - Rapport IB-01*. Stockholm.
- ARENA2, 2000. "Lokal och regional attraktionskraft – Del 1: Kvantitativa perspektiv på attraktivitet", *ARENA för tillväxt - Rapport IA -01*. Stockholm. www.arenafortillvaxt.se, "Aktuellt", 10 maj 2005.
- Bjereld, Ulf – Demker, Marie – Hinnfors, Jonas, 2002. *Varför vetenskap?* Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Broman, Matilda, 2001. *Regional Utveckling – tillväxt och demokrati i förändring*. Skriftserie: Regionalisering och Flernivådemokrati. Lund: Statsvetenskapliga institutionen.
- Christensen, Lars – Kempinsky, Peter (red.), 2004. *Att mobilisera för regional tillväxt. Regionala utvecklingsprocesser, kluster och innovationssystem*. Lund: Studentlitteratur.
- Dals-Eds kommun1, 2003. "Detta vill vi med Dals-Eds kommun 2003-2007?", Kommunens eget material om framtiden. Power-point presentation.
- Dals-Eds kommun2, 2005. "Profilområden för tillväxt", Kommunens eget material. Power-point presentation.
- Dals-Eds kommun3, 2004. "Hållbart tillväxt för ökad attraktivitet och konkurrenskraft", Kommunens eget material. Power-point presentation.
- Edström, Anders – Trägårdh, Björn, 2002, "Globaliseringskrafter och krishantering – exemplet Lear i Bengtsfors" i Jansson, Birgitta – Nyström, Örjan – Trägårdh, Björn. *Den globala utmaningen – Samverkansmöten och näringslivsutveckling i Västsverige*. Stockholm: Atlas.
- Ekberg, Tomas, 2005. Analys och omvärldsbevakning, Regionalutvecklingssekretariatet, Västra Götalandregionen. Telefonintervju, 22 april 2005.
- Engström, Andreas – Larsson, Anna – Sandberg, Martin – Sjölin, Lina – Stenberg, Patrik – Wigren, Anders, 2003. *Kommuner i global omvandling: Omvärldsanalys för Dals-Eds kommun. En analytisk plattform för lokalt visions- och strategiarbete*. Stockholm: Inregia.

- Forsberg, Björn, 2004, "Det lokalas renässans – lokal ekonomi som väg till hållbar utveckling" i Nutek B, 2004:3, *Lokal ekonomi för hållbar tillväxt*. Stockholm: Nutek.
- Forsdahl, Rune, 2005. Kommunalråd och ordförande för Kommunalstyrelsen i Dals-Eds kommun, (c). Direktintervju, 26 april 2005.
- Fyrbodal, 2003. "Tillväxtprogram Fyrbodal. 2003-2007". <http://www.fyrbodal.o.se/>, 23 april 2006.
- Genborg, Kenny, 2003. "Dals-Ed förbereder sig för det stora lyftet. Här frodas framtidstron, tillväxten och bostadsbristen" i *Göteborgs-Posten*, 22 juli 2003, s. 20-21.
- Hallberg, Jan, 2005. (m) ledamot i regionfullmäktige, Västra Götalandsregionen. Telefonintervju, 20 april 2005.
- Henning, Roger – Granholm, Arne, 2003, "Förtroendevalda och ledare – om politiskt ledarskap i kommuner" i Holmberg, Ingalill – Henning, Roger (red.), 2003. *Offentligt ledarskap – om förändring, förnyelse och nya ledarideal*. Lund: Studentlitteratur, s. 131-152.
- Herlitz, Ulla, 2004, "Samhällsbygge med lokalekonomiska finansieringsalternativ" i Nutek, B 2004:3, *Lokal ekonomi för hållbar tillväxt*. Stockholm: Nutek, s. 9-26.
- Holmberg, Ingalill, 2003, "Var finns ledarskapet i offentlig sektor?" i Holmberg, Ingalill – Henning, Roger (red.), 2003. *Offentligt ledarskap – om förändring, förnyelse och nya ledarideal*. Lund: Studentlitteratur, s. 7-30.
- Holme, Idar Magne – Solvang, Bernt Krohn, 1997. *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Johannisson, Bengt, 2004, "Den lokala ekonomins kraftkällor" i Nutek, B 2004:3, *Lokal ekonomi för hållbar tillväxt*. Stockholm: Nutek.
- Johansson, Jörgen, 1991. *Offentligt och privat i regionalpolitiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Jörgen, 1999. *Regionalisering och internationalisering i Halland*. Halmstad: Högskolan Halmstad.
- John, Peter, 2001. *Local Government in Western Europe*. London: Sage.
- Jonhäll, Bo, 2004. *Regional Demokrati – Skåne och Västra Götaland*. Sävedalen: Warne Förlag.
- Judge, David – Stoker, Gerry – Wolman, Harold (ed.), 1995. *Theories of Urban Politics*. London: Sage.
- Jönsson, Christer, Jerneck, Magnus och Stenelo, Lars-Göran, 2001. *Politik i globaliseringens tid*. Lund: Studentlitteratur.
- www.kfakta.se, "Rankade kommuner", Svenskt Näringsliv, 21 april 2005.
- Kjellberg, Oscar, Olsson, Kåre, 2004, "Lokalt kapital utvecklar bygden" i Nuteks B 2004:3, *Lokal ekonomi för hållbar tillväxt*. Stockholm: Nutek.
- Koldéus, Peder. Kommunchef i Dals-Eds kommun. Direktintervju, 26 april 2005.
- Larsson, Lars-Erik. Handläggare av företagsstöd i stödområde B för orterna i Västra Götaland. Telefonintervju, 5 april 2005.
- Lindén, Lasse, 2005. Tjänsteman på kommunförbundet Fyrbodal. Telefonintervju, 21 april 2005.

- Lindmark, Leif, 1984. "Kommunal näringspolitik – Företagsstöd och kommunalt risktagande". Statens industriverk, SIND 1984:6. Stockholm: Liber Förlag.
- Logue, John, 2004, "Arbete och pengar måste förankras lokalt" i Nutek, B 2004:3, *Lokal ekonomi för hållbar tillväxt*. Stockholm: Nutek, s. 63-70.
- Lundahl, Ulf – Skärvad, Per-Hugo, 1999. *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Möller, Lisbeth, 2005. Tjänsteman på Kommunalförbundet Dalsland. Telefonintervju, 21 april 2005.
- Mötesplats Dals-Ed, 2005. "Välkommen till Dals-Ed – En trivsamt mötesplats i Dalsland". www.dals-ed.info, 15 maj 2005.
- Nilsson, Christian, 2005. Tjänsteman på Dals-Eds kommun, arbetar med bl.a. näringslivsfrågor. Direktintervju, 26 april 2005.
- www.regeringen.se, "Budget för regional utveckling", <http://www.regeringen.se/sb/d/2498/a/15537>, 5 april 2005.
- RiR, 2005. "Regionala stöd – styrs de mot ökad tillväxt?", *Riksrevisionen* 2005:6. Stockholm: Riksrevisionen.
- RRV, 2001, "Företagsstöd – kvalitet i beslutsprocessen", *Riksrevisionsverket*, 2001:22. Stockholm: Riksrevisionsverket.
- Russel, James Michael, 2001. "Regime Politics: Governing Atlanta, 1946-1988" i *The American Historical Review*, JSTOR.
- Rönn, Johan, 2003. "Framgångsfaktorer i Dals-Ed. För dynamiska Dals-Ed är ingenting omöjligt". 2003-09-24. Stockholm: Svenskt Näringsliv. <http://www.svensktnaringsliv.se/>, 20 april 2005.
- SOU 2002:101, "Företagsutveckling på regional nivå, Betänkande av Utredningen om statens regionala insatser för företagsutveckling (STRIF)", Stockholm.
- SOU 2004. *Vänd på kuttingen! Tillväxt- och utveckling i ett nytt perspektiv. Slutbetänkande av Tillväxtdelegationen för delar av Bergslagen, Dalsland och Värmland*. Stockholm: Statens offentliga utredningar 2004:126.
- Stenelo, Lars-Göran, 1984, "The International Critics" i Broman, Matilda, 2001. *Regional Utveckling – tillväxt och demokrati i förändring*. Skriftserie: Regionalisering och Flernivådemokrati. Lund: Statsvetenskapliga institutionen.
- Stoker, Gerry, 2001, "Regime Theory and Urban Politics" i Judge, David – Stoker, Gerry – Wolman, Harold (ed.), 1995. *Theories of Urban Politics*. London: Sage, s. 54-71.
- Stone, Clarence – Sanders, Heywood T, (ed.), 1987. *Politics of Urban Development*. Lawrence Kansas: University Press of Kansas.
- Stone, Clarence, 1989. *Regime Politics: Governing Atlanta, 1946-1988*. Lawrence, Kansas: University Press of Kansas.
- Stone Clarence, 1998, "Regime Analysis and the Study of Urban Politics – A Rejoinder", *Journal of Urban Affairs*, 1998. http://elin.lub.lu.se/cgi-bin/linker/ebSCO_local?1263066, 28 april 2005.
- Svenskt Näringsliv, web. "Svenskt Näringslivs ranking av företagsklimatet i kommunerna. Förutsättningar för företagande 2004. <http://sn.svenskt>

- naringsliv.se/sn/publi.nsf/Publikationerview/BED0A2A634972974C1256E8A004D7563/\$File/PUB200405-003-1.pdf, 23 april 2005.
- Trost, Jan, 1997. *Kvalitativa intervjuer*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- von Seth, Wilhelm, 2005. Kontakt på Nutek för företagsstöd inom stödområde B. Telefonintervju, 21 april 2005.
- www.vgregion.se, "Vision Västra Götaland: Det goda livet". Antagen den 5 april 2005. Västra Götalandsregionen. http://www.vgregion.se/VGRTemplates/SU_start.aspx?id=11934, 23 april 2005.
- Zackariasson1, Gunnel, 2005, "Turism och näringsliv gynnas: Parhästar drar kommunen åt rätt håll", *Dalslänningen*, nr 2, 2005, s 20-21.
- Zackariasson2, Gunnel, 2005, "Mötesplats Dals-Ed gör storsatsning med hjälp av kommunen", *Dalslänningen*, nr 2, 2005, s 20-21.
- Åhlström, Per, 2004, "Receptet bakom välmående regioner" i Nutek, B 2004:3, *Lokal ekonomi för hållbar tillväxt*. Stockholm: Nutek.